

Troes fåves da H.C. Andersen

Ratoûrnêyes e walon på Lorint Hendschel

2001

Li bâshele às brocales

Come i fijeut froed ! Li nîve touméve eyet l'anuti n' aléve pus târdjî ; c' esteut li dierinne viesprêye di l' annêye, li nute do Novel An. Vola k' ene pôve bâshele passa, dins l' froedeu eyet li spexheu. Ele n' aveut rén so s' tiesse et elle aléve a pîds dischâs. Ô, elle aveut bén des pantoufes cwand c' est k' elle aveut moussî foû di s' mājhon, mins ele n' avént nén tnou lontins : c' esteut des trop grandès pantoufes, ki s' mame aveut ddja bén alouwé, eyet l' bâshele les aveut pierdou tot triviersant l' voye abeye abeye po n' si nén fé spotchî des vweteures k' arouflént d' tos les costés. Yene des deus pantoufes esteut pierdowe po do bon. Tant k' a l' ôte, on roufion l' epoirta, tot djhant k' il è freut bén ene berce, si rade k' il âreut des efants da lu.

Les pîds dischâs dal bâshele estént tot rodjes eyet bleus di froed. Elle aveut e s' vî dvantrin ene masse di brocales, eyet elle è poirtéve on paket e s' mwin. C' esteut ene mwaijhe djoûrnêye, por ley : nén 'ne brocale di vindowe eyet, do côp, nén 'ne çansse di wangneye ! Elle aveut fwin et froed ki po-z aredjî. Ele n' esteut nén bele a vey, alez ! Les flotches di nîvaye tcheyént dins ses grands blonds tchveas, doûçmint crolés âtoû di s' cô. Mins ele n' î sondjîve dedja nén. Les loupîres riglatixhént âzès fignesses ; on-z odéve cûre les rostis djusk a l' ouxh ; c' esteut li Djoû di l' An : vola a cwè ce k' ele sondjîve !

Ele s' ashîda po s' mete e cwete dins ene coine inte deus mājhons. Elle s' aveut metou avou ses pîds dzo ley, mins rén a fé : li froed el picîve todi pus felmint. Al copete do martchî, ele n' âreut ddja oizou eraler e s' mājhon : ele n' aveut pont vindou d' brocales ; ele ni raminéve nén ene fayêye mastoke. Si pa lî foutreut ene dispoûslêye, pol pus seur ; eyet di tote manîre est ce k' i n' fijeut nén t't ossi froed e s' mājhon ki vaici ? I lodjént pa dzo les toets, eyet l' bîjhe sofléve â d' triviè do gurnî, ca bén k' on-z aveut ristopé les pus grandès craeyes avou do strin eyet des vîyès lokes.

Ses pitès mwins estént d' abôrd edjalêyes. Ayayaye ! Mutoit k' ça lzî freut do bén, rén k' ene pitite brocale ! S' elle è oizreut bén saetchî yene foû do paket, el froter sol meur po rxhandi on pô ses doets ! Elle è prinda yene : fritch ! Come ele riglatixha ! Come ele broûla ! C' esteut 'ne blame tchôde eyet claire come ene pitite

tchandeles, et sel covra-t ele avou s' mwin. Kéne drole di loupîre, eto ! Li bâshele si pinséve ashîde divant 'ne grosse sitoûve di fier, avou des lûjhantès boles di keuve pa dzeu eyet on covra d' keuve eto. On clapant feu î blaméve ! Il avizéve si bén tchôd ki li ptite bâshele sitinda ses pîds come po les restchâfer cwand, tot d' on côp, vola ki li blame distinda ; li stoûve toûrna a rén. Dins s' mwin, i gn aveut pus k' on ptit boket d' brocale tot broûlé.

Elle è frota ene ôte siconte do meur. Ele riglatixha : tot wice ki l' loupîre tcheyeut, li meur divneut clair come on tene vwele. Li bâshele saveut vey djusk a dins l' tchambe : li tâve esteut covrowe d' ene mape blanke come l' ivier, gn aveut des fenès pôçulines a vs asblouwi eyet ene âwe rosteye, bôguieye di côrin âs biokes eyet âs puns. Tot d' on côp, sibarêye, li crapôde ! Ca vola ki l' âwe potcha foû do plat eyet, avou l' fortchete eyet l' coutea stitchî dins s' dos, elle acora après l' bâshele. Li brocale distinda. I gn aveut pus, pa dvant ley, ki li meur, sipès, crou eyet froed.

Li troezyinme brocale esprîjhe, ele si vey a d' ashîde pa dzo on bea sapén d' noyé ; il esteut co pus grand, co mî abrâylé ki l' ci k' elle aveut veyou â d' tri-viè di l' ouxh di veule do ritche martchand. Meye tchandeles broûlênt so les vetès coxhes, eyet des imâdjès di totes les couleurs lî soriyént, des imâdjès come les cenes k' on boute après les fignesses des botikes po les gâlioter. Li ptite sitinda ses deus mwins : li brocale distinda.

Totes les tchandeles di Noyé emontént, emontént, djusk a tant k' ele lî avizît come des stoeles. Adon, ele vey a yene des stoeles ki touméve, tot croyant 'ne longowe roye di feu so li stoelî. «C' e-st ene sakî ki moûrt», sondja-t ele li bâshele dins ouve ; ca si vîye mârene, li seule djin ki l' aveut mây veyou voltî, eyet k' esteut moite asteure, el dijheut co sovint : «Cwand gn a 'ne sitoêle ki s' lait rider djus, c' est k' ene âme monte dilé l' bon Diè.»

Ele frota co ene brocale sol meur : ene grande loupîre el ravoûpa. Et vola ki li mârene esteut la, avou ene aire si doûce, eyet si binâjhe !

«Mârene», breya-t ele li bâshele, «purdoz me avou vos, ô ! Cwand l' brocale distindrè, dji sé bén k' vos seroz evoye. Vos toûnroz a rén come li stoûve di fier, come l' âwe rosteye, come li bea sapén d' Noyé.»

Ele frota abeye li rmanant do paket, ca ele voleut wârdèr s' mârene dilé ley. Eyet les brocales sipârdént 'ne loupîre pus vicante ki l' cene di nonne. Mârene n' aveut mây sitî si grande, si bele. Elle a prins li ptite so s' schoû eyet, totes les deus, elle ont evolé, binâjhes, â mitan del loupîre, si hô, si hô k' i gn aveut pupont di froed, pupont di fwin, nole angoxhe. Elle estént dlé l' bon Diè.

Mins el coine, inte les deus mâjhons, cwand li froed âmatén a rivnou, li bâshele esteut ashîde avou ses tchifes totes bladjotes, eyet on sorîre a s' boke... Moite di froed, li dierinne nute di l' annêye. Li djoû di l' an s' a levé so li ptit cadâve aroedi, avou ses brocales e s' mwin. On paket tot efr aveut broûlé : «Mutoit s' voleut-ele

rixhandi ?» di-st i onk. Nouk n' âreut savu sondjî les kènès belès sacwès k' elle aveut veyou, eyet dins kéne glwere k' elle aveut moussî, avou s' mårène, li djoû di l' an.

Li gros laid cani

Come li campagne esteut bele ! On-z esteut à fén mitan di l' esté ; les frumints hossént leus beas xhos tot djaenes ; l' avoenne esteut vete ; avå les waides, ça sinteut bon les djâbes di fouîr ; li ciwagne si porminéve so ses longuès rodjès djambes, tot dvizant djupsyin, come si mame lî aveut-st aprins. Les grands bwès si stindént t't âtoû des tchamps eyet des paxhis, csemés di parfonds vevîs. On-z aveut bon, paret, di s' porminer avå l' daegn. Ene vîye cinse soctéve à solea, al dilongue d' on bî. Des grandès fouyes di plake-madames dischindént des meurs del cinse d' abôrd disk a dins l' aiwe ; on ptit efant s' âreut bén avu catchî pa dzo les pus hôtes. Drola, on s' sinteut ossi dsseulé k' à fén mitan d' on grand bwès. Et c' est dins cisse muchete la k' ene cane s' aveut stî mete e cwete po cover ses ous ; ele kimincîve a transsi do les vey disclore. Ele ni veyeut waire di djins, ca les ôtes inmént mî d' aler bagnî e bî ki do griper so les ridants aboirds po vni canter pa dzo les plake-madames avou ley. Mins po fini, gn a 'ne sicafiote k' a spiyî ; et adon ene ôte. Et vola k' des ptitès vicantès sacwès ont aspité foû di tos les ous tot fjhant «pip pîp». «Rap rap» di-st ele li mame. Et do còp, il ont tertos ataké a criyî do mî k' i polént tot tapant des ouyâdes pa tos costés après les vetès fouyes. Eyet l' mame les leyîve fé, ca li vete couleur est boune po les ouys. «Come li monde est grand !» ont i dit les canis, cwand il ont veyou k' il avént beacòp d' pus d' plaeece ki dins leus ous. «Vos pinsez k' vos veyoz l' monde efîr, come vos estoz la ? Târdjîz ! Vos alez vey, li djârdén ! I si stind djusk à pachi dâ curé. Mins dji n' a mây sitî si lon erî. Estoz la tertos ?» dimanda-t ele e s' levant. «Bè neni, li pus gros ou n' a nén co crankyî. Seigneur, ki ça deure lontins ! Dji cmince a nd avu m' sô.» Et ele s' a rashîd so l' ou.

«È bén ! Ké novele, nosse dame ?» di-st ele ene vîye cane ki vneut priyî l' bondjoû.

«Bén, gn a pus ki ci chal ki n' prétind nén disclôre. Mins waitîz on pô les ôtes ! Vos n' trevez nén ki c' est les pus mamés ptits canârs k' on-z a jamais veyou ? I rshonnèt tertos leu pa, ki n' nos vént ddja mây vey po dire, li losse !»

«Mostrez m' on pô cist ou la ki n' vout nén disclôre», di-st ele li vîye djin. «Oho ! Xhoûtez bén, vos m' poloz bén croere : por mi, c' e-st èn ou d' dîne. Mi eto, ene feye, dji m' a fait atraper ; eyet dj' a-st avu do mâ, savoz, avou les ptits !

Paski, veyoz, ces biesses la ont pawe di l' aiwe ! I n' fijheut nén a ls avu dvins ! Djelzès poleu saetchî, dji poleu canter ostant ki dji voleu. . . Tén ! Ostant tchanter Malbrouk ! Târdjîz ki djel rawaite co comufât. . . Ô, oyi, ça ! Sins manke ! C' e-st èn ou d' dîne. Dji sereu d' vos, djel laireu la et dj' îreu aprinde âs ôtes a nadjî.»

«Bè. . . bè. . .», a-t ele respondou, «come dj' a ddja pierdou télmint do tins, ostant dmani co on djoû ou deus, da.»

«Come vos vôroz», di-st ele li vîye cane tot nd alant.

Et vola k' po fini, li pus gros ou a discloyou. «Pip pîp» a-t i fait l' cani tot rexhant foû. Mins ! Come il esteut grand ! Et laid ! Li cane l' a ravizé eyet dîre : «Binamé bon Diè ! Kéne abume ! I n' ravize gote les ôtes ! Sereut ce ene dîne po do bon ? Dji sârè bén cwè : i fât k' i vâye e l' aiwe, minme ki djel divreu assaetchî dvins !»

Li ledmwin, i fjheut ene bonté do diâle. Li solea tapéve del loumîre a blame so les verts plake-madames. Ça fait ki l' mame des canârd a dischindou â boird do bî avou tote si ptite famille. Et, platch plitch, vo l' la ki potche e l' aiwe. Adon, «Rap rap» di-st ele, eyet tos les ptits canârd, onk a onk, ont zoublé dins l' bî. Li toele di l' aiwe si rcloyeut so leu tiesse —mins il aspitént foû sol côp et bagnî abeymint, avou leus ptitès pates k' alént totès seules. Et vola k' minme li laid cani esteut avou zels.

«Bè, ça n' est nén ene dîne, d' abôrd», di-st ele li mame. «I n' est nén pawene avou ses pates ! Et come i s' tént Bén droet ! C' est mi efant eto. Et. . . cwand on l' rilouke di d' pus près, bè, i n' est nén co la si laid ! Rap rap ! Vinez avou mi, asteure. Dji m' vos va aminer discovri li grande sôcieté, eyet vos prézinter a les ôtes canârd. Mins nerén, purdoz asteme : n' aloz nén trop lon erî d' mi, peu k' on vos rote dissu. Eyet waitîz Bén a vos, peu do tchet !»

Cwand il ont arivé el coûr des canârd, li ké trayin k' i gn aveut drola ! Deus familles si dispetronént po 'ne tiesse d' anweye ; eyet po fini, c' est l' tchet ki l' a scroté ! «Vos veyoz, mes efants : c' est çoula, l' alaedje do monde», di-st ele li cane e rawjhant s' betch —ca ley ossu, elle avaxhe Bén volou apicî l' tiesse d' anweye. «Abeye asteure : on va vey kimint ce ki vos v' dûjhoz. Vos dvoez aler priyî vosse bondjoû al vîye cane vaila et lî fé 'ne reverince. C' est ley li pus gâye di totes les canes d' avârci. Elle est d' ene raece espagnole ; c' est ça k' elle est si ritche. Eyet purdoz Bén asteme â rodje riban âtoû di s' djambe : c' e-st ene sacwè di magnifike ! Li pus grand oneur k' on sâreut fé a on canârd. Çoula vout dîre k' on nel vout nén piede, eyet k' ele doet esse acontêye des biesses come des djins. Alez ! Tinoz vos comufât ! Neni : ni metoz nén vos pîds â dvins ! On cani Bén aclevé prind Bén sogne a stritchî ses pîds foû. Waitîz vosse moman come ele les met Bén an d' foû. Baxhîz vosse tiesse et dîre : Rap !»

Les canis ont Bén fait come leu mame elzî djheut, mins les ôtes canârd tot âtoû les ravizént et nd aler : «Loukîz m' on pô çoula ! Vo ndè la co ds ôtes ! Come si

nos n' seréns nén ddja nos ôtes assez insi ! Mins —âch ! K' est ce ki c' est d' ça po 'ne sacwè, don, ci la ? Nos n' volans nén d' çoula vaici !» Et ossi rade, on grand canârd a voré sol laid cani po l' hagnî e s' cô.

«Leyîz l' trunkile, don !», di-st ele li mame. «I n' fait pont d' mâ a nolu !»

«Dji vou bén, mi, mins il est si grand et si drole», di-st i l' vâren, «k' i fât k' on l' foute a l' ouxh !»

«C' est tos beas efants, ki vos avoz la», di-st ele li vîye cane avou s' rodje riban. «Gn a ki ci la. . . I n' est nén bénvou : por mi, si mame el divreut ramîdrer !»

«Bè, nosse Dame, dji n' sâreu», di-st ele li mame. «I n' est nén bea, c' est l' vrai. Mins c' e-st on vayant come gn a pont ! Et i noye a l' idêye, savoz ! Mutoit minme mî ki ls ôtes ! Dji pinse k' i va divni pus nozé avou l' adje, et pus ptit kéke feye. Il a dmore on pô trop lontins dvins si ou, veyoz, c' est ça k' il e-st ene miete mâ bati.» Dismetant k' ele djâzéve insi, ele l' assaetchîve douçmint pâ cô eyet lîstrer ses penas. «Et tot conté tot rabatou, c' e-st on mâle ; do côp, tot ça n' a waire d' impôrtance. Dji pinse k' i dvênre scherpou, et k' i serè foirt capâve di tirer s' plan.»

«Bon, les ôtes sont binamés assez», di-st ele li vîye cane. «Asteure, fijhoz come e vosse mâjhon ; eyet si v' trovîz 'ne tiesse d' anweye, apoirtez mel.»

Ça fait k' il ont fait come e leu mâjhon. Mins l' pôve cani, li ci k' aveut rexhou foû l' dierin et k' esteut si laid, i s' fijheut hagnî, cbourer, difûtyî, nén rén k' des canârd, mins di tote li poytreye ! «Il est trop grand !» end alént i tertos. Tant k' â cok d' îne, k' aveut skepyî avou des sporons et ki s' pinséve impereur, i s' a rinflé come s' i sereut on grand batea ki l' vint tinkeye ses vweles, eyet i s' a dâré sor lu, tot droet, foû mwais, tot rodje disk a ses ouys. Li cani n' saveut nén s' i dveut stater ou bén roter : il esteut tot peneus d' esse si laid eyet do s' fé rabaxhî di tote li poytreye. Et l' minme djeu ratakéve tos les djoûs, et c' esteut tos les djoûs ene miete pîre. Li pôve cani esteut retchessî di d' tos les costés ; minme ses soûrs eyet ses frés estént metchants avou lu. «Laid m' vét !» end alént i. «Ça t' sereut bon si l' tchet t' epoitreut !» Tant k' al mame, ele dijheut : «Dji vôleu k' vos n' âriz mây vinou â monde !» Les canârd el hagnént. Les polets l' cotignént. Eyet l' meskene ki dnéve a mindjî âzès biesses el ribouréve a côps d' pîd. Ça fait k' po fini, il a peté â diâle et-z evoler pa dzeu li hâye, tot fjhant avu peu les sâverdias k' î djîstrént.

«Il ont sogne di mi paski dji so laid», sondjîve-t i l' cani. Do côp, il a seré ses ouys et tcheryî pus lon. Il a-st arivé dins les grandès fagnes, li payis des sâvadjes canârd. Disbâtchî, moirt sicrans, i s' î a coûchî po passer l' nute.

Li ledmwin, cwand les sâvadjes canârd s' ont dispierté, il ont aporçû leu novea camaeråde. «Cwè ce ki c' est d' ça po on canârd ?» end alént i. Li cani lzî fjha 'ne reverince eyet s' dûre ossi polimint k' i poleut, mins i n' responde nén a leu kesse. «Ti pous bén dire ki t' es laid come on pû, sais' twè», ont i dit. «Mins por nos, c' est kine, doulmint ki ti n' mareyes nén yene di nosse famille !»

Pôve mi vét ! Est ce k' i sondjîve a s' marier, don lu ! I n' dimandéve k' a s' polu coûtchî avâ les cladjots eyet boere on po d' aiwe ezès poteas des fagnes. Il a passé deus djoûs drola. Adon, gn a deus sâvadjès âwes k' ont-st avolé avârla, des djonnes, k' i n' estént nén foû d' leu-z ous dispû lonmint. C' esteut des fameus mâl aclevés ! «Xhoûte bén, kipére», ont i dit, «t' es si laid ki nos seréns binâjhes di t' avu avou nos ôtes. Vous' vini avou, eyèt divni on oujhê passant ? Tot djondant, dins ene ôte fagne, gn a des nozeyès sâvadjès âwes, co des djonnès cmeres câzu tertotes. Mutoit k' t' âreus l' aweur d' î trover 'ne feume, mâgré ki t' es si laid a vey !»

Mins tot d' on còp «Pegn ! Pegn !», eyet les deus sâvadjes djârs ont toumé moirts inte les rozias. L' aiwe a divnou tote rodje, come do song.

«Pegn ! Pegn !», et des tropeas di sâvadjès âwes evolént foû des cladjots. On-z oyeut petârder tot avâ, ca les tchesseus estént t't âtoû do frexhâ. Sacwantes s' avént minme ashîd a djok so des coxhes d' âbes, po mî vey dins les fetchîres. Li bleuwe fougîre des fiziks s' enairîve â dzeu des noers âbes ; come elle atakéve a floter dzeu l' aiwe, des tchéns ont brokî dins les cladjots, ki ployént pa dzo leus pates. K' il esteut ewaéré, nosse pôve cani ! Il a baxhî s' tiesse pol muchî pa dzo ses penas ; mins vola k' on grand teribe tchéns esteut djuste pa dvant lu : si linwe pindeut foû di s' gueuye â lâdje, ses waeraxhes ouys di bourea rglatixhént ! Li tchéns a toûrné s' mouzon viè l' cani, et lî mostrer ses betchowès brokes. Adonpwis : «Platch, platch !», evoye li tchéns, sins aduzer l' canârd.

«O !», a-t i sospiré l' cani. «Kéne tchance d' esse si laid ! Minme on tchéns ni m' vòreut ddja hagnî !»

Eyèt il a dmoré rasta sol tins ki li plonk xhîléve â d' triviè des cladjots eyet ki les fiziks kipetént sins lachî.

Sol difén del djoûrnêye, po fini, i n' a pus rén oyou. Mins nosse pôve pitit n' oizeut bodjî. Il a târdjî kékès eures ; adon, il a tapé ene loukeure tot âtoû d' lu, eyet scliper evoye lon erî do frexhâ di tos ses pus roeds. Il a volé dzeu des tchamps eyet des waides djusk a tant k' ene sâvadje timpesse l' a espaitchî do voler pus lon.

So l' anuti, il a-st arivé a ene pîtieuse cassine di payizan, si vîye eyèt si mes-brudjeye k' ele ni dmoréve astampêye ki pace k' ele ni saveut do ké costé k' ele diveut toumer. Li timpesse sofléve si foirt âtoû do cani k' il a stî bén oblidjî do s' arester po s' acrotchî al cahute.

Tot rwaitant l' ouxh, li canârd vey a k' il esteut mâ seré a câze k' il esteut dissotlé. Do còp, i gn aveut al valêye ene craeye djuste lâdje assez por lu savu passer. C' est çou k' il a fait, sins pont fé d' brut, por lu s' mete a hute po del nute.

Il î dmoréve ene vîye kimere avou s' marou eyet ene poye. Li marou, ki l' kimere loméve «Mi fi», saveut bén fé s' dos cromb, rôkyî eyet minme hiner des spites di feu, s' on lî fiestîve si dos do contrâve costé. Li poye aveut des foirès coûtès pates ; c' est ça ki l' vîye feume el loméve «Tchotès Pates». Ele poneut des ous beas et bons, eyèt li cmere el veyeut voltî come ele sereut s' prôpe feye.

Li ledmwin, on s' aporçûva k' i gn aveut on cani, èn etrindjîr dins l' lodjisse. Li marou a-st ataké a rôkyî, eyet li poye a cloucter.

«Ki gn a-t i, don ?» di-st ele li cmere e rloucant t't âtoû d' ley. Mins come ele n' î veyeut pus foirt bén, cwand elle a-st avizé li cani, elle a pinsé ki c' esteut 'ne crâsse cane ki s' aveut pierdou.

«Alabouneure», di-st ele. «Asteure, dj' ârè des ous d' cane. Porveu ki ça n' seuye nén on mâle ! Li ci ki vicrè vierè !»

Ça fait k' on-z permetou a nosse cani do dmorer po troes samwinnes. Mins â coron d' troes samwinnes, nén èn ou, come di djusse ! I fât savu k' dins cisse mâjhon la, c' esteut l' marou k' esteut maisse, eyèt li poye li maitresse. S' apinse zels : «Nos ôtes eyet l' monde», ca i pinsént fé, a zels deus, li mitan do monde, eyet l' meyeuse mitan, eco. Li cani a-st avu li front do dire k' on poleut bén avu des ôtès idêyes a ç' sudjet la, mins do côp, li poye a monté dins ene five.

«Savoz bén ponre des ous ?» a-t ele dimandé.

«Neni.»

«È bén ! Vos serîz bén djinti do clôre vosse betch, d' abôrd !»

«Savoz bén fé l' cromb dos ?» l' a-t i atôchî l' marou. «Savoz bén rôkyî eyet taper des spites di feu ?»

«Nonna.»

«D' abôrd, vos n' avoz nou droet do dire li vosse cwand c' est k' des raizonâbès djins djâzèt eshonne.»

Ça fait ki l' cani s' a stî ascwati dins ene coine, tot peneus. Al breune, ene frisse air eyet 'ne rayîye di solea ont moussî dins l' cassine pa l' ouxh â lådje. Nosse cani aveut télmint hâsse do bagnî e l' aiwe k' i n' s' a savu rastini d' è câzer al poye.

«La tén ene afaire ! Vos n' avoz nén 'ne barbôje a fé : c' est ça k' vos avoz des vûzions, asteure ! Ponoz des ous, oubén rôkyîz, ça frè nd aler vos zines !»

«Portant, c' est si agreyâve, di bagnî e l' aiwe», di-st i l' cani. «C' est si rafris-tant del sinti ki s' riclôt â dzeu d' vosse tiesse cwand c' est k' vos plonkîz dvins !»

«On doet avu bon, djel vou bén croere», di-st ele li poye. «Ma frike, dji pinse k' vs avoz on bwès foû d' vosse faxhene ! Dji n' vou nén ddja dire çou k' dj' è pinse, mi : dimandez on pô â tchet, k' est l' pus sûtéye des biesses ki dji cnoxhe, s' i nadjé voltî ou si ça lî plaireut do plonkî e l' aiwe. Dimandez a nosse vîye maitresse : gn a nouk â monde k' a ostant d' apriyesse ki ley ; pinsez v' k' elle a inveye do noyî, eyet do sinti l' aiwe si relôre â dzeu di s' tiesse ?»

«Vos n' mi compurdoz nén.»

«Nos n' vos compurdans nén ! Sobayeye kî ce ki vos compudreut bén ! Vos v' pinsez pus malén ki l' tchet eyet k' nosse maitresse ? Dji n' câze nén ddja d' mi. I n' vos fât nén avu des sfaitès zines, mi fi. Dijhoz putôt grâce al planete ki vs a amoenné ciddé. Est ce ki v' n' avoz nén trouvé chal ene plaeece bén tchâfêye, ene soce ki v' pôreut aprinde brâmint ds affaires ? Mins neni, vos dvizez a non syince !

Ça n' est nén plaijhi do viker avou on parey a vos. Croeyoz m', c' est po vosse bén : téle feye ki les vraiyes ki dji v' di n' sont nén plaijhante a etinde, mins c' e-st a ça k' on ricnoxhe ses vraiys camaerâdes. Fijhoz come dji di : sayîz d' aprinde a ponre des ous eyet a rôkyî abeye abeye.»

«Dj' a les pinses ki ça serè mî por mi d' eraler vey li monde», a-t i respondou l' cani.

«A vosse môde», di-st ele li poye.

Ça fait ki l' canârd end a nd alé. Il a rade trové di l' aiwe po bagnî et plonkî ddins. Mins totes les ôtès biesses si tnént erî d' lu télmint k' il esteut laid.

Et vola l' ahan arivé : les fouyes, dins les grands bwès, ont divnou djaenes eyet breunes. L' ivier apreant, les vints les ont apougnî come ele tcheyént, et les fé cavoler el froedeu. Les pezzantès nûlêyes, totes tcherdjeyes di gruzeas eyet di nîvaye, pindént bas sol cîr. Li coirbâ cwâkéve ezès fenaesses. On triyanéve di froed rén k' a l' ôre. Li pôve cani esteut strindou.

Ene alnute ki li solea s' coûtchîve emé les rglatixhantès nûlêyes, ene froxhe di clapants oûjhês evola foû des bouxhnisses. Li cani n' end aveut co mây veyou des pareys : c' esteut des cînes, blancs a vs asblouwi, avou on hatrê longou eyet coriant. I breyént d' ene drole di façon, tot stindant leus longs penas sins taetches po nd aler lon erî di ç' payis ci, eyet cachî, dins des tchôds payis, après des vevîs todi à lâdje. Come i les rwaitîve ki montént, montént todi pus hôt, li ptit cani end esteut tot rmouwé. Il toûrnéve e l' aiwe come ene rowe, eyet, stindant s' cô e l' air après les cînes k' end alént, il a criyî. . . mins si droidumint, k' i s' a fait avu pawe lu minme. Nén possible di rovyî des si beas eyet des si binâjhes mouchons. Cwand i n' les a pus savu vey, il a plonkî djusk à fond del basse. Rivnou pa dzeu, il esteut come foû d' lu. I n' saveut nén cmint ce k' on loméve ces oûjhês la, ni eyu ce k' il alént. Et portant, i les veyeut voltî come i n' aveut mây veyou voltî. C' est nén k' il esteut djalous, mins il âreut tant volou esse ossi djoli k' zels ! Trop binâjhe, li laid cani, do viker minme avou des canârd, s' il ârênt stî ene miete pus binamés avou lu !

I fjheut todi pus froed. Li cani esteut oblidyî di bagnî sins djoker po l' aiwe ni nén prinde tot âtoû d' lu. Mins tchaeke nute, li trô k' i bagnîve divins divneut pus stroet. Po fini, i djaléve si foirt ki l' glaece kipetéve come i bodjîve. Li cani dveut fé aler ses pates sans lachî, po l' trô n' nén s' rasserer. Adon pwis, nanti, disbeli, i n' rimouwa pus, eyet i s' leya atraper el glaece.

Li ledmwin, âs aires do djoû, on payizan ki passéve so ls aboirds a veyou l' kénte. Il a scheté li glaece eyet epoirter li cani pol bayî a s' feume. El tchaleur del mâjhon, li cani s' a ravu. Mins cwand les efants ont volou djower avou lu, li cani a pinsé k' i lî volént fé do mâ. Di saizixhmint, i s' a tapé dins l' pot à laecea, tantia ki l' laecea a spritchî pa t't avâ l' tchambe. Adon, li feume a clatchî dins ses mwins k' il end a co stî pus ewaéré : il a volé dins l' tonea à boûre, eyet did la, dins l' cofe

al farene, et adon foû do cofe.

Kéne assonre ! Li cmere breyeut, coreut après lu, et waitîve del maker avu l' ecnêye ; les efants haxhlént, et boerler, et potchî dzeu onk l' ôte po-z asprouver di l' apicî. La co Bén po nosse cani, l' ouxh esteut à lådje eyet il a parvinou a schaper etur les bouxhons, po s' aler coûtchî fén hode sol novele nîvaye.

Ça sereut pâr trop disbâtchant do conter totes les mizeres eyet totes les sofrances k' il a sopoirté tot à long di ci fel ivier la. Mins l' ivier hute, come li cani esteut coûtchî dvins ene fagne, à mitan des cladjots, il a sintou ki li solea cmincîve a lûre ; il a oyou les âlouwetes tchanter ; il a veyou ki l' bon tins resteut la.

Come i les bateut po s' enûler, il a sintou eto ki ses penas avént divnou pus vigreus, foirts assez pol poirter à lon. Bén rade, sins trop savu cmint ce k' il aveut avnou drola, i s' a rtrové dins on pachi. Les pomis î florixhént ; les sayus sintént bon eyet clintchént leus longuès vetès coxhes djusk addé on richot ki catoûrneve dins on doûs wazon. Totafait li avizéve bea, laddé, el fristé do djonne prétins !

Tot d' on còp, vola ki troes beas blancs cînes, si leyant rider so les pâjhîrès aiwes, ont moussî foû d' on bouxhnisse tot fjhant brûtyî leus ailes. Li cani si sovneut Bén di ces oûjhês la ; i s' sinteut co pus drole, co pus disloûjhî k' il aveut stî djusk adon.

«Djelzès va aler trover, ces oûjhês la», s' a-t i dit. «I ravizèt des rwès. I m' touvront po-z avu oizu m' aprepi d' zels, mi k' est si laid. Mins c' est kine. Dj' inme co mî d' esse touwé par zels ki d' esse hagnî des canârd, maké des poyes, kitchessî pal meskene, eyèt ki do crever d' fwin e l' ivier.»

I s' a enondé so l' aiwe eyet bagnî al resconte des cînes. Cwand il ont avizé l' etrindjîr, ces ci ont rouflé di s' costé avou leu plomes solevêyes.

«Touvez m'», di-st i l' pôve cani. Et il a baxhî s' tiesse après l' aiwe po ratinde après l' moirt.

Mins k' a-t i veyou sol claire aiwe dizor lu ? Si prôpe imådje : i n' esteut pus on grijhâsse oûjhê, mâ egayolé eyet displaijhant a rwaitî ; il esteut lu minme on nozé cîne !

Gn aveut pont d' mâ d' avu disloyou dins ene nitêye di canârd, dins ene poytrete, s' i moussîve foû d' èn ou di cîne. Asteure, i s' sinteut binâjhe d' avu tant sofrou eyet d' avu tant ploré : insi, il aveut co meyeu di sawourer tot l' bouneur eyet l' plaijhi k' i gn aveut t't âtoû d' lu. Ca les grands cînes noyént âtoû d' lu tot l' fiestant avou leu betch.

Des pîts efants ont acorou e djârdén po taper do pwin eyet des bokets d' watea e l' aiwe.

«Wai !» a-t i criyî li pus djonne. «Gn a on novea !» Les ôtes efants estént tot contin. Il ont recorou vey leu mame eyet leu pa, tot dansant, tot clatchant dins leus mwins, tot breyant. «Gn a on novea cîne d' arivé ! On novea !»

Pu il ont rivnou po co hiner do pwin eyet do watea. I djhént tertos : «Li novea,

c' est l' pus bea ! K' il est djonne ! K' il est binamé !» Eyèt les vîs cînes s' abaxhént dvant lu.

A ç' moumint la, i s' a sintou tot honteus, eyet il a catchî s' tiesse dizo s' pena. I n' saveut cmint s' tini, ca c' esteut trop do bouneur d' ene trake. Mins i n' esteut nén fîr. I sondjîve kimint ce k' on l' aveut bouriaté et lawé tot costé pace k' il esteut laid. Et vola k' asteure, i ls etindeut dîre tertos ki c' esteut lu l' pus bea, inte tos ces beas oûjhês la ! Minme li sayu abaxhîve ses coxhes divant lu, eyet on bon rxhandixhant solea lûjheut d' tos ses pus foirts. Ses penas s' ont inflé, si hatrê s' a stindou eyet il a cryî dâ fond do coûr : «Kimint âreu dj' sondjî ki dj' âreu ostant do bouneur, do tins ki dji n' esteu k' on laid cani ?»

Li princesse eyet li ptit poes

I gn aveut on côp on prince ki voleut marier 'ne princesse, mins atincion ! Nén yene po rîre ! Ene vraiye ! Ça fait k' nosse prince a fait li toûr do monde po ndè trover yene, mins i fjha berwete. Po dîre li vraiye, des princesses, il end a rescontré a make. Seulmint, i n' esteut jamais seur eyet certin ki c' esteut des vraiyes princesses. I gn aveut todi ene pitite sacwè ki l' grabouyîve et ki lî shonnéve drole. Ça fait k' vo l' la rivnou e s' tchestea. . . Tot peneus, nosse prince, di n' nén avu trové çou k' i paiyîve après !

On djoû al nute, li tins esteut pôvriteus å dla : les côps d' aloumîre si croejhlént sol cîr, li tonîre groûléve, i ploveut a rlaye des boks ! Ene sacwè d' ewaerant ! Tot d' on côp, vola k' on bouxhe al poite do tchestea. Abeye, li vî rwè, aler drovi.

C' esteut ene princesse ki s' tineut la sol sou. Mins, Maria Deyi ! Ele l' esteut, arindjeye, avou l' plouve eyet l' oradje ! L' aiwe rixhléve djus d' ses tchveas eyet d' ses mousmints ; elle intréve pal betchete di ses solés po pixhî foû pázès talons. Et malgré tot, ele s' a prézinté come estant ene vraiye princesse.

«Nos alans bén vey», a-t ele sondjî li vîye royene. Adon, sins fé les cwanses di rén, elle a moussî el tchambe a couâtchî, oister tote li bedîre eyet herer on ptit poes å fond do lét. Adon, elle a prins vint payasses et les stinde dissu l' lét ; pu, elle a co ramonçlé vint cûrtepwintes so les payasses.

C' esteut l' lét pol princesse. Li ledmwin å matén, on lî a dmandé s' elle aveut bén doirmou.

«O neni», di-st ele. «C' e-st a hipe si dj' a savu clôre èn ouy di tote li nute ! Dji n' sé çou k' i gn aveut e lét ; c' esteut âk di deur, jamais !, ki dj' end a atrapé des bleus tot costé. Vo m' la tote mesbrudjeye ! Kéne sofrance !»

Asteure, i savént ki c' esteut pâr ene veure princesse, po çou k' elle aveut sintou on ptit poes å d' triviè di vint payasses eyet vint cûrtepwintes.

Ene bâshele avou 'ne si tinre pea, i faleut k' ele seuye ene princesse, sins manke !

Come il aveut l' acertinance k' elle esteut ene vraiye princesse, li prince l' a marié ; tant k' å ptit poes, il a stî metou dins on muzêye. Il î est co, pol pus seur, si nouk ni l' a stî zwepé.

Eyèt li fâve ki dji vén do conter e-st ossi veure ki l' princesse !